

בדרך לנקודת האל-תזזז:

התרת הרסן המדיני במזרח ירושלים ברבעון האחרון של 2010

את החודשים האחרונים של שנת 2010 ואת ימיה הראשונים של שנת 2011 מאפיין שינוי בולט ומשמעותי במדיניותה של ישראל כלפי ירושלים המזרחית. מדיניות זו הופכת את ירושלים לשדה קרב פוליטי, ומערערת את יציבותה בהתמדה.

זהו שינוי שהחל להסתמן בימים האחרונים של ספטמבר 2010, אז פג תוקפה של ההתחייבות הישראלית להימנע מבנייה חדשה בהתנחלויות שבגדה המערבית. ירושלים המזרחית אמנם לא נכללה פורמאלית בהתחייבות הזאת, אך הלכה למעשה ניכר בתקופה הזאת ריסון רב מאוד בכל תחומי הפעילות הישראלית במזרח ירושלים: בניה, הריסות בתים, קידום תוכניות התנחלות ופעילות משטרתית. ריסון זה נכפה על עיריית ירושלים ועל גורמים אחרים הפועלים בעיר המזרחית על ידי הוראה שמקורה בלשכת ראש הממשלה. הדבר נעשה בולט במיוחד לאחר המשבר הדיפלומאטי עם ארצות-הברית, שפרץ במאסר 2010 בעקבות אישור תוכנית בנייה בשכונת רמת שלמה במהלך ביקורו בישראל של סגן הנשיא ג'ו ביידן.

הריסון הבולט הזה נעלם כלא היה בסוף חודש ספטמבר (אז הסתיימה תקופת ההקפאה) והוחלף במדיניות תוקפנית, שאינה מצטמצמת לתחומי הבנייה בלבד אלא משתרעת כמעט על כל היבטי המדיניות המשפיעים על חיי הפלסטינים בירושלים המזרחית. בנוסף לשפע תוכניות הבנייה מעבר לקו הירוק העולות כמעט מדי שבוע על שולחנותיהן של ועדות התכנון, התרת הרסן הזאת ניכרת היטב גם בתחום הריסת הבתים וגם באופי פעילותם של המשטרה וגופים ביטחוניים אחרים, הפוגעת במנהיגות הפלסטינית הפוליטית והקהילתית בירושלים המזרחית.

הרושם העולה מכל ההתפתחויות הללו הוא ברור: **כפי שהריסון בתקופה הקודמת נכפה על ידי לשכת ראש הממשלה, כך גם התרת הרסן הנוכחית הינה ככל הנראה תוצאה של החלטה מדינית.**

להלן סקירה קצרה של ההתפתחויות המרכזיות המאפיינות את המדיניות החדשה בירושלים המזרחית.

הריסות מבנים ובתים פלסטינים

בתקופה הראשונה של שנת 2010 חלה ירידה דרמטית במספר הריסות הבתים שבוצעו על ידי עיריית ירושלים או ע"י בעלי המבנים עצמם, כתוצאה מלחצן הכבד של הרשויות ובמטרה לחסוך את ההוצאות הכבדות המוטלות על בעל המבנה לאחר הריסתו על ידי העירייה. עד לאמצע חודש יוני 2010 נהרסו 5 מבנים פלסטינים בלבד, בכללם שני בתי מגורים.

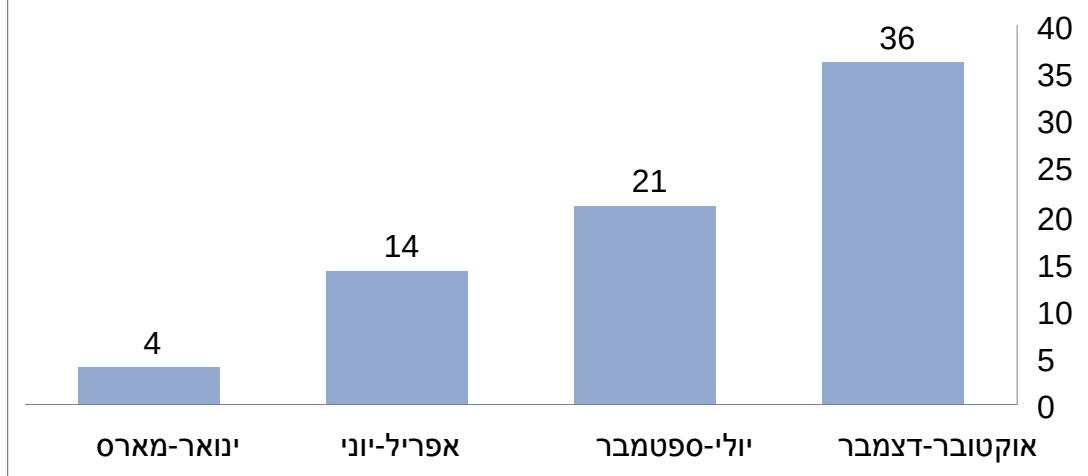
המלך ג'ורג' 27
ת.ד. 2239
ירושלים 94581

27 King George St.
P.O. Box 2239
Jerusalem 94581

טל.
+972-2-6222858
פקס.
+972-2-6233696

www.ir-amim.org.il
mail@ir-amim.org.il

הריסות בירושלים המזרחית ב-2010

עם תום תקופת הריסון, ההריסות חודשו בהיקפים נרחבים, כפי שמשקפים המספרים. במחצית השנייה של שנת 2010, חדרו כוחות הביטחון והבולדוזרים לשכונות הפלסטיניות על בסיס שבועי ולעיתים אף על בסיס יומי, ללא היגיון נראה לעין בבחירת יעדי ההריסות.

מראשית חודש ינואר 2011 ועד לכתובת שורות אלה נהרסו לא פחות מ-14 מבנים נוספים, שניים מהם מאוכלסים. הריסות תכופות אלה חורגות בהרבה מעבר לאכיפה העירונית את הסדרי הבנייה; למעשה, מדובר בכלי עוצמתי לשליטה על האוכלוסיה הפלסטינית בירושלים.

בנוסף לכך ראוי לציין גם את הריסתו החלקית של מלון שפרד בשכונת שיח' ג'ראח, שהתבצעה בתחילת ינואר לקראת בנייתה של התנחלות ישראלית חדשה. הריסה זו לא התבצעה אמנם במסגרת המדיניות להרוס מבנים פלסטינים שנבנו ללא היתרי בנייה, אך מצטרפת למגמה אחרת, משמעותית לא פחות, שבמרכזה הניסיון לדחוק את הנוכחות הפלסטינית, הן הקונקרטי והן הסמלית, באזור האגן ההיסטורי של ירושלים.

קידום הישראליזציה באגן ההיסטורי

עם התרת הרסן המדיני בחודשים האחרונים של שנת 2010, ניכר פרץ פעילות התנחלותית בשכונות הפלסטיניות בתוך ומסביב לעיר העתיקה – "האגן ההיסטורי". חלקן תוכניות ותיקות – במיוחד מלון שפרד בשיח' ג'ראח וישיבת "בית אורות" בהר הזיתים-- שעד כה הדרג המדיני הישראלי לא התיר לקדם, לאור ההתנגדות הבינלאומית העזה. הישראליזציה של האגן ההיסטורי נעשית ע"י התנחלות ובנייה פרטית מגויסת כמו גם ע"י פרויקטים ממשלתיים לתיירות ופיתוח, ונועדה לערער את אופיין הפלסטיני של שכונות האגן ההיסטורי ולנתקן מהעיר העתיקה.

להלן הפעילויות ברבעון האחרון:

שיח' ג'ראח

- מלון שפרד – נהרס חלק של הבניין כדי לבנות 20 יחידות דיור ע"פ היתר בנייה מ-18.3.2010. כרגע מתנהל הליך משפטי כנגד הבנייה.
- פינוי תושבים מבתיים – מתנהלים הליכים נגד עשרות משפחות פלסטיניות באזור שמעון הצדיק ואום הרון כדי לפנות את הקרקע לתוכניות מתנחלים. ב-2.3.2010 נפתח תיק תב"ע מס' 12705 לבניית 200 יחידות דיור במקום המשפחות הפלסטיניות הגרות באיזור "שמעון הצדיק".
- ישיבת אור שמח (קמפוס גלאסמן) – ב-29.11 תוכנית לבניית קמפוס בינלאומי של ישיבת אור שמח (תב"ע מס' 2639). עלה לדיון בוועדה המקומית והוחזר למתכננים לתיקונים.
- הקמת מרכז מסחרי ותחנת דלק – תב"ע מספר 4811א הופקדה על-ידי הועדה המקומית בתאריך 31.12.2010.

א-טור

- בית אורות -- ניתנו היתרי בנייה על ידי הועדה המקומית בתאריך 13.12.2010 לתוכנית מספר 3092 לבניית 24 יח"ד.
- מלון 7 הקשתות -- בצעד חריג, האפוטרופוס על נכסי נפקדים יזם ומקדם מהלך להרחבת מלון שבע הקשתות בהר-הזיתים. המדובר בב"ע מספר 14142 להוספת 75 חדרים, שני אולמות כינוסים ובריכת שחיה מקורה. המלון, אשר שייך למשפחת המלוכה הירדנית אך הופקע תחת חוק נכסי נפקדים, משמש תכופות לאירוח סמינרים עבור ארגוני מתנחלים.
- חושן – מתנחלים נכנסו לדירה נוספת בעקבות החלטת בית המשפט על בעלות במחלוקת

ראס אל עמוד

- מעלה זיתים – התחיל אכלוס בפועל של ההרחבה של מעלי זיתים (60 יחידות)
- מעלה דוד – ממשיכות עבודות בנייה בתוך המבנה שימש את משטרת ש"י, כדי לבנות 104 יחידות דיור

סילוואן

- בית אבו נאב – בדצמבר נודע שראש העירייה קבע "תג מחיר" לפינוי "בית יהונתן", על-ידי יצירת זיקה בין אכיפת צו בית המשפט ביחס לבית המתנחלים, לבין פינוי כ-50 התושבים הפלסטינים המתגוררים בבית אבו-נאב. עטרת כהנים טוענת בעלות על המבנה (ששמיש בית כנסת לפני 1948), ודרשה את פינוי הדיירים הפלסטינים.
- בינואר 2011 ועדת הכספים של עיריית ירושלים קיבלה החליטה לתקצב, ביחד עם משרד התיירות, מוזיאון בבית המעיין (בית עבאסי) בסילוואן. חברי האופוזיציה בעיריית ירושלים מתחו ביקורת על ההחלטה, והיא צפויה להעלות לדיון נוסף בשבוע הבא. סך המימון הציבורי לפרויקט: 2 מיליון ₪.

ג'בל מוכבר

- נוף ציון – לפני מספר שבועות, קבוצת משקיעים שכלל את בשאר אל מסרי השתתפה במכרז לרכישת "דיגל השקעות והחזקות", אשר בבעלותה ההתנחלות נוף-ציון שבשכונת ג'בל מוכבר וזכויות לבניית 395 יחידות דיור נוספות. כשהתגלה העניין עלתה התנגדות בקרב ציבורים יהודיים שגייסו משקיעים יהודים במקומה, ובכללם חבר מועצת העיר ואיש העסקים רמי לוי.
- פינוי בית של משפחת קרעין (14 נפשות) וכניסה של מתנחלים מ-אלע"ד בתאריך 23.11.2010

בתקציב הממשלה ל- 2011 הוקצב סכום עתק של למעלה מ- 70 מיליון ₪ עבור האבטחה הפרטית של המתנחלים במזרח ירושלים – גידול של כארבעים אחוזים לעומת 2010.

מעצר פעילים פוליטיים

בחודש דצמבר האחרון הוציא הצבא הישראלי, באמצעות אלוף פיקוד העורף, צו המורה לעדנאן ע'ית, פעיל מוכר נגד הריסות הבתים בשכונת סילוואן, להגלות עצמו מירושלים לתקופה של ארבעה חודשים. בצווי הרחקה מהסוג הזה, הנשענים מבחינה משפטית על תקנות ההגנה לשעת חירום המנדטוריות משנת 1946, לא נעשה שימוש בירושלים במשך שנים רבות. הצווים האלה מאפשרים להרחיק אדם מעירו ומביתו מבלי להגיש נגדם כתב אישום ובלי להציג נגדם ראיות כלשהן על פעילות לא חוקית. מנהיגים פוליטיים אחרים, שנעצרו לחקירה בשבועות האחרונים, דיווחו שחוקריהם אמרו להם כי בידי רשויות הביטחון הישראליות רשימה של מאות פעילים פוליטיים מירושלים המזרחית העלולים להימצא בעתיד הקרוב במצבו של עדנאן ע'ית.

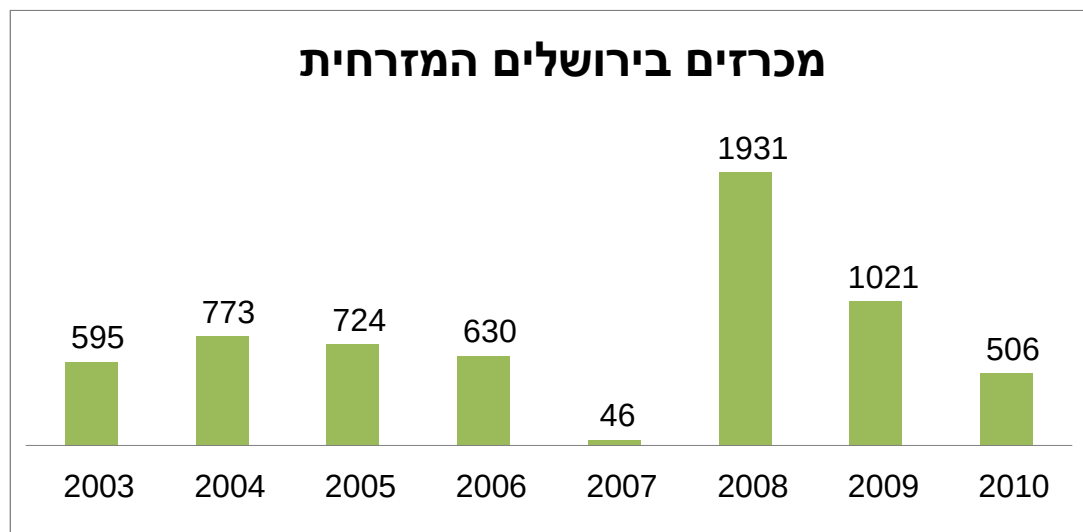
כמו כן נעצרו בשבועות האחרונים עוד מספר פעילים בולטים מקרב ההנהגה המקומית של סילוואן ביניהם ג'ואד סיאם, ממקימי מרכז המידע של וואדי חילווא, וחבר ועד תושבי סילוואן פחרי אבו דיאב, שנעצר יחד עם בנו בן ה-19. סיאם נמצא עדיין במעצר בית.

ביצועם של מעצרים מסוג זה – ולא בהליך משפטי מקובל – מעלה חשש כי ישראל משתמשת בטיעונים ביטחוניים לשם השתקה פוליטית ובמטרה לפגוע בחופש ההתארגנות של תושביה הפלסטיניים של ירושלים. נראה כי ישראל פועלת כך להחלשת ההתנגדות הפלסטינית למדיניותה, החותרת להגדלת הנוכחות של מתנחלים ישראלים בשכונות הפלסטיניות של ירושלים.

קידום תוכניות בנייה ישראליות בירושלים המזרחית

בתקופת הריסון המדיני נמנעו רשויות התכנון הישראליות כמעט לחלוטין מאישור או קידום תוכניות בנייה עבור ישראלים בשכונות הירושלמיות שמעבר לקו הירוק. כפי שהגרף שלהלן מראה, ישראל נמנעה בתקופה הזאת מלפרסם מכרזי בנייה שהתייחסו

לתוכניות שכבר אושרו קודם לכן בוועדות התכנון, ואף מלדון בתוכניות חדשות בוועדה המחוזית לתכנון ובנייה.

מדיניות זו השתנתה לחלוטין בחודשים האחרונים, בהם היינו עדים למבול של תוכניות בנייה שאישורן קודם במרץ רב. חלק ניכר מהתוכניות הללו מתייחסות לשכונות הישראליות המצויות בחלקה הדרומי של העיר, מרחיבות את גבולן של השכונות הללו ומקרבות אותן ליישובים פלסטיניים סמוכים תוך מניעת התפתחותם של יישובים אלה. קידומן הנמרץ של התוכניות הללו מעלה את החשד שישראל מבקשת ליצור בדרום-מזרחה של ירושלים מציאות גיאו-פוליטית חדשה, שתקבע את גבולות ירושלים ע"י עובדות בשטח ועל פי תוואי הגדר – ללא מו"מ מדיני.

בחודשים האחרונים מקודמות 4602 יחידות דיור:

- 80 כמכרזים חדשים בפסגת זאב
- 4522 בתוכניות בנייה חדשות (כולל גבעת המטוס שבתחילת תהליכי התנגדות בוועדה המחוזית) – המרחיבות את השטח הבנוי של איזורי מגורים ישראליים במזרח העיר:

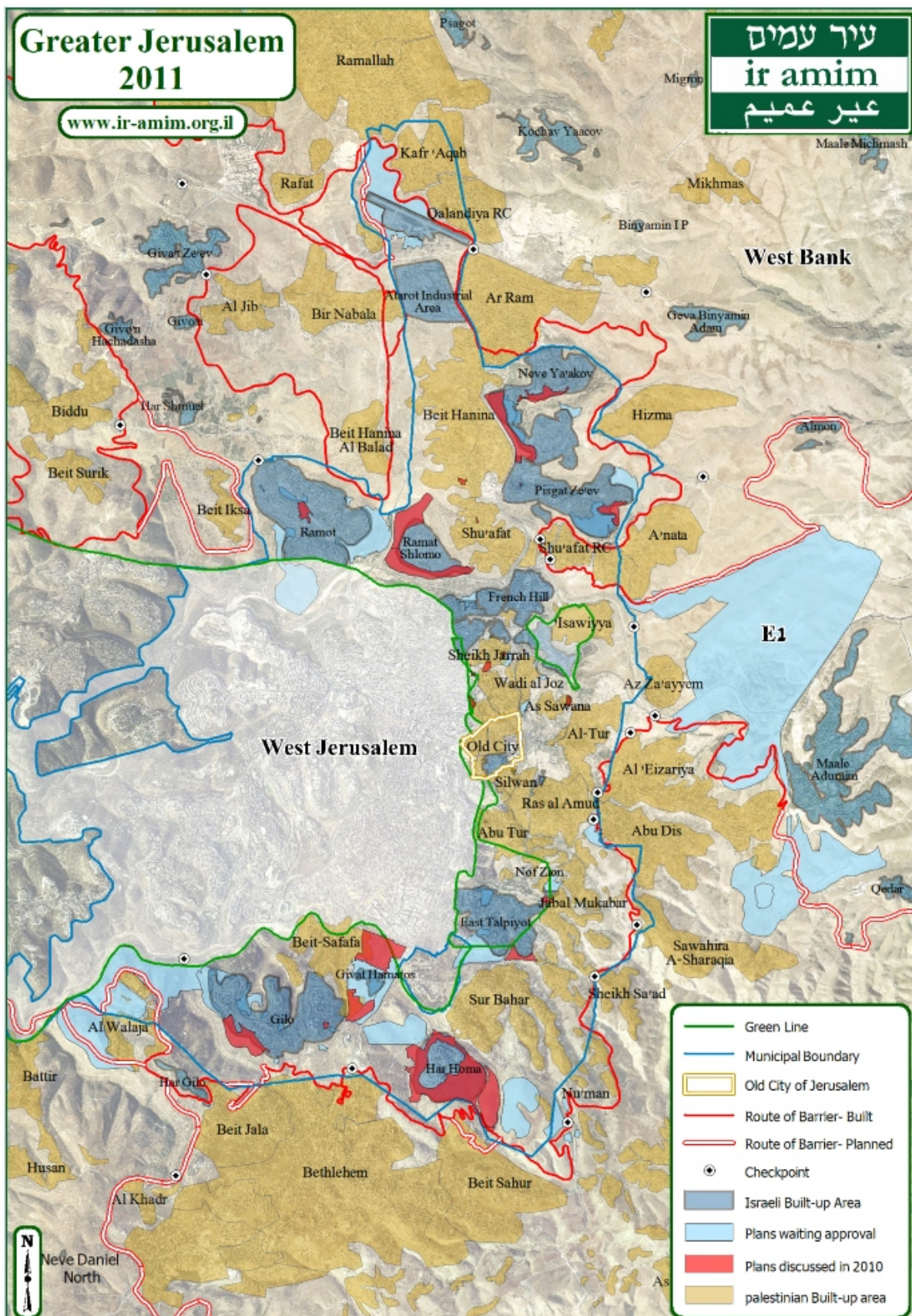
מספר יחידות	סטאטוס	מס' תב"ע	שכונה
130 יח"ד בשלושה מגדלים	אושרה להפקדה ע"י הועדה המחוזית ב- 14.12.2010	13290	גילה (על גבול שרפאת/בית-צפפא)
1380	נפתח תיק בנובמבר 2010	13261	גילה (מורדות דרומיים)
983	הופקדה להתנגדויות ב- 5.11.2010	10310	הר-חומה ג'
42	הופקדה להתנגדויות בנובמבר 2010	12825	הר-חומה ב'
625	הופקדה להתנגדויות ב- 25.11.2010	11647	פסגת-זאת (הרחבת השכונה לעבר בית-חנינה)
320	הופקדה להתנגדויות ב- 5.11.2010	4820	רמות

Total Units			3480
-------------	--	--	------

בין תוכניות הבנייה המקודמות באזור זה, ראויות לציון מיוחד הן התוכניות לאורך הציר הדרומי של ירושלים המזרחית: הרחבתה של שכונת הר חומה (הר חומה ג') תוך כדי בניית כאלף יחידות דיור שיקרבו אותה לתוואי גדר ההפרדה ולעיירה בית סאחור, שבתחומי הרשות הפלסטינית; את התוכנית לבנות 130 יחידות דיור בשכונת גילה (על הקו המפריד אותה מבית צפאפא); ואת התוכנית לבנות שכונה חדשה, גבעת המטוס שמה, על הגבול הדרומי של בית צפאפא. תוכניות אלה עתידות לבדוד את בית-צפאפא ולעבות את קו מכשול ההפרדה על-ידי בנייה ישראלית, במטרה להפוך את קו הגדר לקו גבול מיושב.

אסטרטגיה דומה ננקטת, אם כי לא באותה עוצמה, בצפון העיר: בסוף נובמבר הופקדה לשמיעת התנגדויות תוכנית לבניית 625 יחידות דיור בפסגת זאב; בנייתן תקרב את פסגת זאב עד לגבולה של בית חנינה.

אזור אחר שבו רשויות התכנון מקדמות לאחרונה תוכניות בנייה לישראלים הוא האגן ההיסטורי שמסביב לעיר העתיקה. בהקשר הזה ניתן לציין את תחילת בנייתן של 24 יחידות דיור במתחם בית אורות על הר הזיתים; את התוכנית להקמת בניין עבור ישיבת אור שמה ("מרכז תיאולוגי עולמי") בשכונת שייח ג'ראח (המונחת על שולחנה של הועדה המקומית לתכנון ובנייה); את התוכנית לבנות מרכז מסחרי גדול-מימדים בשייח ג'ראח (שהופקדה כבר לשמיעת התנגדויות); ואת התוכנית (שגובשה אך טרם הוגשה לרשויות התכנון) להרחבת מלון שבע הקשתות שעל הר הזיתים (שהיה בעבר בבעלות משפחת המלוכה הירדנית והועבר אחרי 1967 לאפוטרופוס על נכסי נפקדים).

לאן מובילה המדיניות החדשה

הנתונים שהובאו לעיל מצביעים, בהצטרבותם, על שינוי איכותי שחל בחודשים האחרונים במדיניות הישראלית בירושלים המזרחית. מדינת ישראל, על רשויותיה הלאומיות והעירוניות, פועלת בתיאום עם ארגוני מתנחלים למען קידום סדר יום קיצוני השואף למחוק, תודעתית וקונקרטי, את אופיה הפלסטיני של ירושלים המזרחית.

התהליכים שתוארו לעיל הופכים את ירושלים לשדה-קרב מדיני ומערערים את יציבותה. הם מאיימים להכתיב בירושלים מציאות שבה השכונות הפלסטיניות יהיו לא יותר מאשר שכונות עוני מבודדות בתוך מטרופולין ישראלי רחב-ידיים החודר עמוק אל תוך שטחי הגדה המערבית. מציאות זו מערערת קשות את הסיכוי להגיע לפתרון מדיני בירושלים המבוסס על קיומן של שתי בירות, ומונעת מישראל את הבסיסים שבצרכיה: ביטחון, והכרה בינלאומית בבירתה.

לפיכך, עיר-עמים קוראת לרשויות הישראליות לחדול מן הפעילות ההתנחלותית הפרובוקטיבית בלבה של ירושלים המזרחית, ולאמץ מחדש את מדיניות הריסון שננקטה בתחילת 2010 על-ידי משרד ראש הממשלה.

כמו כן עמותת עיר-עמים קוראת לרשויות הישראליות להפסיק לאלתר את ההטרדות והמעצרים כנגד מנהיגי החברה האזרחית הפלסטינית ומוסדותיה ולאפשר להם לפעול בחופשיות במסגרת החוק, בתיאום עם ההנהגה הפלסטינית הלאומית, בכדי לשמר את הקהילה ולשרת את צרכיה.

לבסוף, חיוני לשוב ולבסס את השיח המדיני אודות ירושלים על ההבנה כי ירושלים היא, במהותה, עירם של שני לאומים ושלוש דתות עולמיות.